

סיכום (זמני) למלחמת חרבות ברזל: המצב האסטרטגי בחמש חזיתות

written by אלי קלוטשטיין | 20.10.2025

נאומו של נשיא ארה"ב דונלד טראמפ במשכן הכנסת ביום שני, שבו הבהיר כי "המלחמה הסתיימה", עשוי להקדים אולי את זמנו. ימים יגידו אם מלבד שחרור כל החטופים החיים יצליחו ישראל וחמאס, בעידוד מדינות האזור, להתקדם עם תוכנית השלום של טראמפ גם לשלבים הבאים כדי ליצור כאן מזרח תיכון חדש בגרסה עדכנית.

במבט כולל על המלחמה עד כה, ברור כי יעד אחד לא צלח: הניצחון המוחלט. ישראל לא השמידה את חמאס, אך אין משמעות הדבר שהיא לא "ניצחה" במלחמה הרב-חזיתית שניהלה, מושג שממילא מורכב מאוד לאמוד אותו באופן מדויק במלחמה המודרנית. היא השיגה רבות ממטרותיה, כולל שחרור כל החטופים החיים, ושיקמה במידה רבה את ההרתעה שאבדה ב-7 באוקטובר.

אלא שכל זה לא אומר שאכן יצאנו מהמלחמה עם ידנו על העליונה. הדרך הטובה ביותר לבחון מה מצבה היא לנתח את מצבנו האסטרטגי בחזיתות השונות שנפתחו מולנו ערב המלחמה, ולבדוק אם חל בהן שינוי. לא ניתן במסגרת כזאת לרדת לעומק המלא של כל אחת מהזירות, אך אפשר לשרטט את המצב בקווים כלליים בחמש מהן, וכן להצביע על אחדים מהאתגרים שעומדים בפני מערכת הביטחון, ומה ניתן לעשות ביחס אליהם.

עזה

המצב בשמחת תורה התשפ"ד: חמאס היה בשיא כוחו במתקפת 7 באוקטובר. אלפי מחבלים חמושים של הארגון חדרו לשטח ישראל, טבחו ורצחו מאות בני אדם, ביצעו מעשי זוועה, וחטפו כ-250 ישראלים לרצועה בדרכם חזרה. הם יישמו בדקדקנות תוכנית מבצעית שהוכיחה כי הארגון אינו נרתע מלחימה ישירה מול חיילים ישראלים.

במקביל שיגר חמאס תוך כארבע שעות למעלה מ-3,000 רקטות לעבר העורף בארץ, ובסך הכול כעשרת אלפים שיגורים תוך כחודש. רבות מהרקטות הללו היו ארוכות טווח ושוגרו לעבר מרכז הארץ. ארגון הטרור העזתי, שנהנה מתמיכה כמעט מלאה של האוכלוסייה העזתית, גם השתמש במאות קילומטרים של מנהרות תת-קרקעיות ברצועה, ואף החזיק יכולות אחרות כגון כוח ימי שחצה לשטח ישראל, יחידת סייבר ועוד.

המצב בשמחת תורה התשפ"ו: בשבוע שעבר החזיר ארגון הטרור את אחרון החטופים החיים

שעוד החזיק, אף שצה"ל לא נסוג ממרבית רצועת עזה, ושולט במעברים אליה ובגבולותיה. בכך איבד חמאס את היתרון הגדול שהיה לו ברמה המבצעית, בדמות חסינות מפעילות צה"לית נרחבת באזורים שבהם היה חשש כי החטופים מוחזקים. אם תחודש בשלב כלשהו הלחימה, ישראל תוכל מעתה לפעול נגדו במלוא כוחה.

ארגון הטרור מתמודד עם אתגרים מבית בדמות חמולות לוחמניות ומתחרים על השליטה באוכלוסייה האזרחית, והנהגתו חוסלה כמעט לחלוטין. בנוסף אליה הרגה ישראל אלפים רבים של לוחמי הארגון, שללה רבות מיכולותיו, והוא עבר ללוחמת גרילה כדי להימנע מאבדות. ככל הנראה מרבית מלאי הרקטות ארוכות הטווח שלו הושמדו, ומערכות ההגנה הישראליות ממילא השתפרו ² כך שהסיכוי שיגרמו נזק נמוך יותר.

גם אם יחל תהליך שיקום ברצועה הוא עתיד להימשך שנים רבות, ובינתיים אחוזים ניכרים מהאוכלוסייה האזרחית יתמודד עם מציאות של מגורים ארעיים, כולל בחודשי החורף הקרבים ובאים, שכן רוב השטח הבנוי ברצועה הושמד. יותר ויותר קריאות נגד הארגון נשמעות מתוך האוכלוסייה האזרחית, וגם משפחותיהם של המחבלים נאלצו לעקור מבתיהם. לא ברור גם כמה מתושבי הרצועה יחזרו לעיר עזה, וכמה יעדיפו להישאר בביטחון מחנות האוהלים שהוקמו למענם בשטחים "בטוחים", ואולי יכוונו להגיע דווקא לאזורים שבהם צה"ל מצוי.

למרות מאמציו של ארגון הטרור לבודד את ישראל, ניכר כי דווקא מדינות רבות בקהילה הבינלאומית דורשות את פירוקו ממשק ² כולל מדינות ערב ומדינות מוסלמיות אחרות, שאף מתכוננות לקחת חלק בכוח הרב-לאומי שיוצב ברצועה בעתיד.

האתגרים שעומדים בפני ישראל

הפסקת האש הנוכחית בעזה לא בהכרח מסמנת כי הקרבות הגיעו לקיצם. צריך עוד לראות אם יתקדם מימוש שלביו השונים של ההסכם מול חמאס, ואם שני הצדדים יכבדו אותו. האופן שבו חמאס "משחק" עם שחרור גופות החטופים שנרצחו משמעותו שאם תחודש הלחימה בשלב זה, ישראל תיאלץ למצוא בעצמה את גופות החטופים שנותרו מאחור. גם האופן שבו ארגון הטרור מבצר את שלטונו מחדש בעיר עזה באמצעות חיסול מתנגדיו לא מבשר טובות בהקשר זה, ומלמד שהוא אינו מתכנן לרדת בשקט מהבמה ברצועה.

אבל גם אם אכן יניח חמאס את נשקו, המציאות החדשה שתיווצר בעזה תאתגר את ישראל: מכיוון שהחזון של הנשיא טראמפ היה מעורפל והכיל בעיקר "חורים" ופחות "גבינה", יש עוד לראות אם וכיצד יקום שלטון חדש ברצועה במקום חמאס ² ובעיקר מי יעמוד בראשו ומי יסייע לו. האם הרשות הפלסטינית תשוב לעזה, כפי שמעוניינות מדינות ערב, ומה תעשה ישראל בנידון? עד כמה תהיה גדולה ההשפעה של קטאר וטורקיה על הנעשה ברצועה, אחרי שהיו מהגורמים המרכזיים שהצליחו לגבש את ההסכם הנוכחי? ישראל תצטרך לעקוב אחרי ההתפתחויות בהקשר זה אם חמאס יידחק החוצה מהזירה.

גם טראמפ וגם ראש הממשלה בנימין נתניהו איימו כי יפעלו בתוקף נגד חמאס אם לא יניח את נשקו, אך לא ברור עד כמה זה אפשרי. ניתן בהחלט להניח שבתמורה לשחרור החטופים ניתנו לחמאס ערבויות בינלאומיות משמעותיות כי המלחמה נגמרה, וכי ישראל לא תוסיף לתקוף בעזה. גם ללא ערבויות כאלה יופעל על ישראל לחץ מדיני כבד לסגת בה מכוונתה להמשיך את המלחמה, במקביל למאמצים נרחבים להכניס כמה שיותר סיוע לעזה, וכן אמצעים שיאפשרו את שיקומה ² שבוודאי ישמשו גם את חמאס להתחזק ולבנות מחדש את כוחו. ככל הנראה אף גורם בינלאומי לא יסכים להציב את אנשיו בעזה עד שיוכח כי לא נשקפת להם סכנה מצד חמושים של ארגון הטרור, כך שסירוב של חמאס לפרז את עזה עלול "לתקוע" את המשך מימוש תוכנית טראמפ.

גם במצבו הנוכחי לא ניתן לזלזל עוד בחמאס. חלקים גדולים של רשת המנהרות הענפה שלו עדיין מתפקדים, הוא הוכיח כי הוא מסוגל לנהל מלחמת גרילה במשך זמן רב, וגייס לוחמים חדשים לשורותיו (גם אם מפאת היעדר אימונים הם לא יהיו בהכרח יעילים כקודמיהם). הוא ככל הנראה ייעזר במחבלים הרבים ששותררו לרצועה כדי למלא את החורים בשורות הנהגתו, שנפגעה קשות. ההסכם נתן לארגון גם חיזוק מורלי, שכן בראייתו הוא הוכיח כי הצליח לשרוד נגד ישראל החזקה אפילו אחרי שנתיים מלחמה.

בנוסף, צריך לזכור שלא רק חמאס נוכח בעזה. ישראל לא פגעה קשות בארגון הג'יהאד האסלאמי כמו שהזיקה לחמאס, ויש עוד ארגונים שנלחמים בעזה ובטווח הארוך יכולים לגרום לנו נזק. גם לא ברור עד כמה הם יהיו מחויבים להסכמים שחמאס קיבל, ולכן אף במצב הנוכחי הם מהווים סכנה אפשרית.

מה ישראל יכולה לעשות

אפשרויות הפעולה של ישראל ביחס לאתגרים הללו קשורות בין היתר להתפתחות המצב ברצועה. אם חמאס לא יניח את נשקו והמשא ומתן מולו יתפוצץ, בפני הממשלה ניצבות כמה דרכי פעולה. היא יכולה תחזור להילחם כדי לחסלו לחלוטין, ולשם כך תחזור להעמיק לשטח עזה. מנגד, באפשרותה לנקוט בשיטת פעולה דומה לזו שהיא נוקטת מול חיזבאללה בעת הזאת, ולייצר "לבנוניזציה" של עזה. עד שהמצב יתבהר, נדרשת ישראל להפעיל את כל כובד משקלה כדי להבטיח שארגון הטרור יחזיר כמה שיותר גופות של חטופים, בין אם בעצירת הסיוע שנכנס לרצועה ובין באמצעים אחרים כמו לחץ של המדינות המתווכות.

אם חמאס יודיע כי הוא מניח את נשקו, ישראל צריכה לוודא שהוא אינו אוחז בשלטון ברצועה, גם אם כלפי חוץ מוצגת שם ממשלה טכנוקרטית או גורם שלטוני אחר. על מערכת הביטחון לפעול מודיעינית מול עזה כדי להשיג ידיעות על מידת השליטה של חמאס בקבלת ההחלטות ברצועה, ולהיות בשיח מתמיד עם הגורמים הבינלאומיים שיופקדו על ניהול עזה כדי לשקף להם את ההתפתחויות הללו.

כל אישור לשיקום של חלקים נרחבים בעזה צריך להיות מותנה במימוש מוחלט וברור של פירוז

הרצועה ² וישראל צריכה להדגיש כי תעצור את המשך השיקום ברגע שייוודע לה כי חמאס מתחמש שוב. בכל מקרה, אנו נדרשים להבטיח כי כל אמצעי שיוכל לשמש את חמאס לחיזוק כוחו לא יגיע אליו, אלא לגורמים אחרים שלא יעבירו אותו לידיו. מדובר במשימה מורכבת במיוחד, ויש עוד צורך לבדוק כיצד ליישם אותה באופן המיטבי.

במקביל צריכה ישראל להמשיך לבסס מציאות חלופית באזורים שבהם היא שולטת בעזה: לעודד את הגירתה של האוכלוסייה האזרחית מהרצועה ההרוסה, לקדם כוחות מקומיים שיוכלו להוות כוח נגדי לחמאס כגון המיליציות של יאסר אבו-שבאב, ולהמשיך להזרים סיוע הומניטרי לאזרחים שיבחרו להישאר בשטחים אלה.

יש עוד דברים שישראל צריכה לעשות, אך עיקר המיקוד צריך להיות נטרול יכולת ההיזק של חמאס בטווח הארוך. עלינו לפעול בכל הכלים, המדיניים והצבאיים, כדי למנוע מציאות כזו שוב נוספת. העובדה שאנו עדיין אוחזים בשטחים גדולים של הרצועה, מחזיקים בגבולותיה, שולטים במעברים ובציר פילדלפי, וכי יש גיבוי נרחב לפירוז עזה, צריכים כולם לשחק לטובתנו. יותר מאי פעם, שינוי המציאות מול חמאס נמצאת בידיים שלנו.

יהודה ושומרון

המצב בשמחת תורה התשפ"ד: קשה אולי לזכור זאת, אך ערב המלחמה עיקר התסיסה הפלסטינית התרכזה דווקא ביהודה ושומרון. עד אוקטובר כמות הנרצחים בפיגועי טרור כבר עלתה על כל השנה שקדמה לה, שבעצמה הייתה הגבוהה ביותר מאז 2015. חודשים לפני פרוץ המלחמה יצא צה"ל למבצעים ממוקדים במחנות הפליטים ביהודה ושומרון, במטרה לחסל את הפעילות הטרור של גורמי טרור במחנות אלה. ביולי 2023 שוגרה רקטה פלסטינית לעבר יישוב באזור עפולה, ובכמה מקרים פתחו מחבלים באש לעבר קיבוצים בגללוע.

לאחר מתקפת חמאס בעוטף ביקשו גורמי טרור לעודד פעילות נגד ישראל וצה"ל מאזור יהודה ושומרון, כדי לאלץ את מערכת הביטחון להפנות קשב ומשאבים לזירה זו, ובמטרה להסיח את דעתה מהלחימה בעזה. עד סוף שנת 2023 נרצחו שמונה ישראלים נוספים בפיגועים ביהודה ושומרון.

המצב בשמחת תורה התשפ"ו: סדרת מבצעים נרחבים במחנות הפליטים של ג'נין, טולכרם ושכם, לצד ערים אחרות ביהודה ושומרון, הסבה פגיעה ניכרת לתשתיות הטרור ביהודה ושומרון, ובשנת 2025 חלה ירידה בהיקף הטרור משם. עד חודש יולי השנה, למשל, דווח על 24 פיגועים "משמעותיים", לעומת 113 בכל שנת 2024 או 179 כאלה בכל 2023.

עם זאת, עיקר הצניחה בהיקף הטרור לא נובע מחוסר רצון פלסטיני: רק בספטמבר האחרון נתפסה חוליה שעסקה בייצור רקטות בסמוך לרמאללה, סוכלה הברחת נשק "מפר איזון"

שביקשה איראן להכניס לערי השומרון, ובספטמבר בוצע פיגוע ירי קטלני בירושלים שבו נרצחו שישה ישראלים. את השינוי לטובה במאזן הכולל של השנה האחרונה יש לזקוף לזכות כוחות הביטחון, שעושים לילות כימים כדי למנוע ממחבלים לבצע את זממם בלב הארץ.

האתגרים שעומדים בפני ישראל

עסקת החטופים האחרונה הביאה לשחרורם של עשרות מחבלים "כבדים" ליהודה ושומרון, והם אמורים להוסיף מהידע והניסיון שלהם לתשתיות הטרור המקומיות. ניסיון העבר מלמד כי חלק גדול מהמחבלים המשוחררים חוזרים לעסוק בטרור, מה שיהווה מכפיל כוח למחבלים שנתרו בשטח.

לצד זאת צה"ל ושב"כ מתמודדים עם המשך הטרור ה"ספונטני", פיגועים של מחבלים בודדים שקשים יותר לסיכול, ואשר פוטנציאל הנזק שלהם גדול יותר בשל קרבתם של מרכזי האוכלוסייה הפלסטיניים ביהודה ושומרון ללב גוש דן וירושלים. העובדה שסקרי דעת קהל מלמדים כי בקרב תושבי יהודה ושומרון יש תמיכה גבוהה בטרור מבטיחה כי ימשיכו להיות גורמים שינסו לבצע פיגועים מסוג זה.

במקביל, הרצון לייצר רקטות ביו"ש והניסיון האיראני להציף את השטח בנשקים שוברי שוויון מעידים כי יימשכו המאמצים להפוך את הזירה הזאת למרכז טרור שישראל תצטרך להחזיק בו כוחות במשך שנים ארוכות.

מה ישראל יכולה לעשות

מערכת הביטחון נדרשת להמשיך במאמצים המודיעיניים והמבצעיים כדי "לגרד את תחתית החבית" של כל התארגנויות הטרור המקומיות ביו"ש. במקביל, עליה לשמור על דריכות ועל נוכחות מוגברת בשטח כדי לסכל ניסיונות חבלה של מפגעים בודדים.

אחד התהליכים שישראל יכולה לדבוק בו הוא המשך השיח עם אוכלוסייה פלסטינית מעל הראש של הרשות, בדומה למה שעשתה עם השייח'ים בחברון שהודיעו כי ירצו להצטרף להסכמי אברהם. בהנחה שישראל עדיין אינה סבורה כי יש אפשרות להידברות עתידית עם הרשות המסואבת, שיח כזה יוכל לבסס את מקומם של גורמים חלופיים בשטח, שמלבד הרשות יוכלו גם להוות כתובת אחרת לאזרחים הפלסטינים מלבד חמאס.

בנוסף, אם תיאלץ ישראל לצאת למבצעים נוספים בלב מחנות הפליטים ביו"ש, היא צריכה להמשיך בתהליך של הריסה נרחבת שם, במעין "עזתזציה" שלהם. יש לכך כמה יתרונות: ראשית, השטח הפתוח מאפשר פעילות יעילה יותר של צה"ל, ומסכן פחות את חיילינו. פעולה זו תבהיר לתושבים את המשך התמיכה בטרור, ובנוסף היא תהיה תרומה נוספת להכחדת מוסד הפליטות [?] שכל עוד קיים למעשה מערער על זכות קיומה של מדינת ישראל הריבונית.

המצב בשמחת תורה התשפ"ד: ערב המלחמה החזיקה איראן בדי אורניום מועשר לרמה של 60 אחוזים שבעזרת העשרה לרמה גבוהה יותר יוכל להספיק ליותר מפצצה אחת. בתקשורת דווח כי נמצאו שרידים של אורניום מועשר לרמה גבוהה יותר, מה שמרמז כי בטהרן כבר עסקו בניסויים להעשרה לרמה צבאית. ככל הנראה היה לרפובליקה האסלאמית די מקורות ידע בשביל לסגור את כל הקצוות על פיתוח המרכיבים השונים שדרושים למתקן גרעיני, וכן מפעלים לייצור החלקים השונים שלו. סבא"א סגרה שתיים מהחקירות נגד הגרעין האיראני, למרות תשובות לא מספקות של טהרן, והיה נדמה כי בעולם ביקשו למצוא פתרון דיפלומטי למשבר עימה.

במקביל טהרן פיתחה את תוכנית הכטב"מים והטילים הבליסטיים שלה, וחודשים ספורים לפני המלחמה הודיעה, למשל, שניסתה בהצלחה שיגור של טיל בליסטי חדש למרחק של 2,000 קילומטרים. היא בנוסף עמלה גם על פיתוח טילים היפרסוניים, כדי להקשות על יירוטם. באותו זמן פעלה איראן להקיף את ישראל ב"טבעת אש" של ארגוני שלוחה בעזה, לבנון, תימן, סוריה ועיראק, שמטרתם הייתה ביום פקודה להתקיף אותה מכל כיוון באמצעות ירי של טילים ופלישה קרקעית. חיזבאללה, באופן פרטני, נבנה כך שיוכל לשמש כאיום ממשי על ישראל אם תבחר לתקוף את מתקני הגרעין של הרפובליקה האסלאמית.

המצב בשמחת תורה התשפ"ו: מבצע "עם כלביא" הביא להשמדה של רכיבים מרכזיים בתוכנית הגרעין, ובשילוב עם המתקפה האמריקנית על פורדו פגע באופן משמעותי ^[2] אולי אפילו בלתי הפיך ^[2] בשלושה האתרים הגדולים של העשרת האורניום באיראן. מלבד זאת השמידה ישראל כמה אתרים חשובים נוספים להמשך פיתוח הגרעין, כולל מפעל ההמרה שחשוב להפיכת החומר הבקיע לליבה של פצצה, ובלעדיו תתקשה טהרן לנצל את האורניום המועשר ליצירת נשק. לבסוף, ישראל פגעה בצמרת הצבא והממסד הביטחוני האיראני, וכן חיסלה מספר רב של בכירי המדענים של הרפובליקה האסלאמית, ובמיוחד אלה שעמלו על פיתוח הגרעין.

במהלך המלחמה ישראל הצליחה להשמיד אחוזים ניכרים ממשגרי הטילים האיראניים, וכן מאגרי טילים רבים של שלטון האייתוללות, שלפי ההערכות דלדל את מספרם מאוד. במהלך המלחמה הוכיחה מערכת הביטחון בארץ להתגונן מפני איום הכטב"מים האיראני, כאשר יירטה את כלי הטיס ששוגרו לעברה כמעט ב-100 אחוזי הצלחה.

איום הפרוקסי האיראני פחת גם הוא מאוד, אחרי שארגוני השלוחה בעיראק הפסיקו חד-צדדית את הירי לעבר ישראל, עזה הוכתה, ההפיכה בסוריה השביתה את היכולות האיראניות במדינה, וגם חיזבאללה ספג מכה אנושה.

האתגרים שעומדים בפני ישראל

אחת השאלות הגדולות שעומדות בפני ישראל היא לגלות עד כמה נפגעה תוכנית הגרעין, היכן

נמצאים מאגרי האורניום המועשר שככל הנראה לא נפגעו כולם במלחמה, ואיך ימשיכו האיראנים את העבודות על התוכנית בעתיד. כך למשל, יש עוד לברר מה עושים האיראנים באתר הסודי החדש בהרים ליד נתנז, וכיצד ניתן לשבש את הפעילות שם במידת הצורך.

עניין אחר הוא שאלת הטילים: אחרי שאיראן הבינה כי את הנזק הגדול ביותר לישראל היא יכולה לעשות באמצעות טילים בליסטיים, קשים יותר ליירוט ומורכבים יותר, חובה למקד את תשומת הלב הישראלית באפיק זה כדי להבין מה מתכננת איראן בעתיד, וכן לבחון למי מבנות הברית שלה תעביר טהרן ידע ומרכיבים לטיילים כאלה, כדי שיוכלו לתקוף את ישראל מכיוונים שונים ☒ בדומה למה שהחות'ים עושים.

סוגיה נוספת שעומדת על סדר היום היא המאבק הדיפלומטי: בזמן שישראל מבקשת כל העת להגביר את הלחץ על איראן, במיוחד בתחום הגרעין והטילים, הרפובליקה האסלאמית מנסה מצידה לבנות בריתות חדשות, למצוא נתיבים חדשים לעקיפת העיצומים הבינלאומיים ולפתח גישות חדשות למאבק בנו. כוחות הביטחון בארץ ממשיכים לעקוב אחרי האיראנים, בניסיון לבלום אותם במאמצייהם אלה, ולסכל את היווצרותם של תאי טרור נוספים במדינות הסובבות אותנו.

מה ישראל יכולה לעשות

בראש ובראשונה, צה"ל והמוסד מוכרחים להמשיך במה שעשו עד כה בהצלחה רבה: איסוף מודיעין, בניית מטרות ויכולות, ותכנון מבצעים מורכבים נגד ניסיונות ההתעצמות האיראנית, תוכנית הטילים והגרעין, וכן ארגוני הפרוקסי. במקביל, יש להמשיך את התיאום ואת השיח יחד עם הממשל האמריקני ועם מדינות אירופה על סכנות הטילאות והגרעין האיראניים, ולבנות יחד עם ארה"ב תוכנית פעולה משותפת למקרה שבטהרן ינסו שוב לעלות על מסלול לפריצה לפצצה. הנשיא טראמפ הצהיר לא פעם שלא ייתן לאיראנים לפעול כך, וסביר להניח שיהיה מוכן גם לתת תוקף לאיומים שלו כדי לא להרוס את המורשת שבנה בעמל רב עם ההפצצה על פורדו.

יש מה לעשות גם בהגנה: כבר כעת ברור כי אחוז היירוטים של טילים איראניים היה נמוך בהשוואה לכטב"מים או לטיילים "טיפשים" יותר כמו של החות'ים, וחובה על מערכת הביטחון לשפר את הדיוק של מערכות היירוט כדי למנוע כמה שיותר נזק לעורף. ישראל גם מוכרחה לשפר את פתרונות המיגון של אזרחיה באזורים שונים בארץ, מתוך הבנה שככל הנראה צפוי סבבים נוספים מול איראן.

בחזית הדיפלומטית נדרשת ישראל למנף את הישגי המבצע באיראן וחשיפת הגרעין האיראני, לצד הפעלת הסנאפבק, כדי להגביר כמה שיותר את הלחץ הכלכלי והמדיני על הרפובליקה האסלאמית. אף שקשה לראות את טהרן אכן משתלבת בהסכמי אברהם, ניתן אולי עדיין לדמיין מצב שבו הקשיים הכלכליים יגרמו לה לשנות נתיב ולזנוח באופן זמני את הגרעין או שאולי יעודדו את הציבור ברפובליקה האסלאמית להתקומם נגד מנהיגיו.

המצב בשמחת תורה התשפ"ד: ערב המלחמה החזיק חיזבאללה עשרות אלפי לוחמים חמושים בגבול הצפון, ואף התגרה בישראל כאשר הציב אוהלים על הגבול עימה, ואף בשטח הארץ, מבלי שצה"ל העז לפנות אותם. מלבד זאת בנה הארגון תוכנית תקיפה נרחבת לישראל שיועדה לכוח רדואן, יחידת העילית שלו, שאמורה הייתה לחדור לשטחנו בדומה לפעולות חמאס בבוקר 7 באוקטובר.

ארגון הטרור הלבנוני החזיק במאגרי טילים נגד טנקים, תחמושת ונשק רב, ומדינת לבנון לא הרהיבה עוז להתמודד איתו או להשליט את אימתה עליו. בנוסף הוא התהדר בארסנל של כ-150 אלף טילים ורקטות שהציב מול ישראל, בתקציב שנתי של כמיליארד דולר, ובניסיון קרבי לפעיליו מהלחימה בסוריה. ככלל, חיזבאללה נחשב עד אותה עת לארגון הטרור העוצמתי ביותר בעולם, ומנהיגו חסן נסראללה היה מהוותיקים שבפעילי הטרור בכל רחבי תבל.

מתקפת חמאס תפסה את חיזבאללה בהפתעה, וביממה הראשונה התלבטו ראשיו אם להצטרף ללחימה זמן שאפשר לישראל להגיב ולהציב יחידות מילואים רבות בגבול, שמנעו את הפלישה הקרקעית לצפון הארץ. למחרת, ב-8 באוקטובר, שיגר חיזבאללה רקטות לעבר הגליל, וכך הצטרף למערכה נגד ישראל במלחמת חרבות ברזל.

המצב בשמחת תורה התשפ"ו: אחרי שפתחה במתקפות בתגובה לירי הרקטות, ובהדרגה החלה לשבור את תורת ה"משוואות" של נסראללה, ישראל הגבירה קצב נגד חיזבאללה בקיץ 2024. כחודשיים אחרי שחיסלה את רמטכ"ל חיזבאללה פואד שוכר, שיגרה מערכת הביטחון את מתקפת הביפרים ומכשירי הקשר שהיממה את הארגון, פגעה ברבים מלוחמי העילית ומפקדיו, ושיבשה את יכולת התקשורת שלו. לאחר מכן החל צה"ל לחסל בזה אחר זה את מפקדיו הבכירים של הארגון, ובראשם חסן נסראללה, ויצא למבצע קרקעי בדרום לבנון.

עם כניסת הפסקת האש מול חיזבאללה לתוקף בנובמבר 2024, מצא את עצמו ארגון הטרור ללא רבים מפעיליו שנהרגו או נפצעו, הנהגתו חוסלה כמעט לחלוטין, ישראל פגעה ברבים ממאגרי הטילים והנשק שלו, ואף במחסנים שבהם החזיק מזומנים. לאחר מכן הוכה חיזבאללה גם בזירה הפוליטית הפנימית, כאשר נשיא המדינה נבחר לראשונה מזה יותר משנתיים, מינה ראש ממשלה מעל ראשו של ארגון הטרור ולבסוף אף העביר באחרונה החלטת ממשלה שקוראת לפרק את כל הנשק מארגונים פרטיים במדינה ולהעבירו לידי צבא לבנון.

האתגרים שעומדים בפני ישראל

חיזבאללה ממשיך לנסות לשקם את מערכיו, לאגור עוד נשק ותחמושת, ולהעמיד שדרת פיקוד בכלל גזרות הפעילות שלו. לפי שעה נראה כי הארגון מצליח להעמיד תקציב נאה למימון המשכורות לפעיליו, למרות כל מאמצי ארה"ב וישראל, וכי הוא ממשיך לבחון כיצד ניתן להפר

את הפסקת האש גם מדרום לליטאני ולבצר שם את עמדותיו. באמ"ן סבורים בעת הזאת כי חיזבאללה אכן הוכה קשות במלחמה, אך אינם מזלזלים ביכולת השיקום שלו וסבורים כי הוא כלל לא חוסל. אחד האתגרים הגדולים העומדים בפני ישראל הוא לוודא כי הארגון אינו מחדש את האיום על יישובי הצפון באזור קו הגבול.

האתגר הזה משתלב במהלך הכולל והרחב יותר שמתנהל כעת בלבנון לפירוק חיזבאללה מנשקו, בהתאם להחלטת הממשלה בביירות. לפי שעה דווח כי חיזבאללה אינו משתף פעולה עם התהליך אך גם לא מתעמת עם חיילי הצבא, והנשיא ג'וזף עאון הביע "שביעות רצון" מקצב ההתקדמות ² למרות שיש סימנים לכך שאפילו מארגונים פלסטיניים טרם נאסף די נשק כדי להכריז על הצלחה במבצע.

בה בעת, ברור לממשלה כי מבלי שהעולם יווכח כי אכן חיזבאללה אינו חמוש עוד, וכי נעשות רפורמות משמעותיות במדינה, אין הרבה סיכוי לקבל סיוע בינלאומי ³ שלבנון זקוקה לו נואשות. עם זאת, ההתרסה הברורה של חיזבאללה כלפי הממשלה, והחשש ממלחמת אזרחים במדינה, עלולים לגרום לראשי המדינה להסס, לקבל רגליים קרות ואולי ליזנוח לחלוטין את המהלך הזה.

מה ישראל יכולה לעשות

צה"ל והממשלה עשויים לעשות כמה דברים כדי לקדם את מטרותיהם בלבנון. לפני הכול, חובה להמשיך במבצעי החיסולים של פעילי חיזבאללה בדרום לבנון, השמדת מאגרי נשק וטילים בכל רחבי המדינה, ופגיעה גם בנתיבי הכסף שמועברים לארגון. באמ"ן הקימו תחום ייעודי למניעת שיקום חיזבאללה, ויש להמשיך לקדם את הנושא עד להצלחה מלאה.

יש לקדם גם שיח עם ממשלת לבנון בעניין שיקום חיזבאללה, ולהעביר לה מסר כי המשך הפגיעה בארגון היא אחת מדרכי הסיוע שיכולה ישראל לספק לביירות אל מול האיומים של חיזבאללה נגד הפירוק מנשקו. אולי אף ניתן לשקול אפשרות של הסכם כלשהו, לא בהכרח רשמי, עם לבנון, כדי לחלק את הנטל על ההתמודדות עם ארגון הטרור. אם יש אפשרות לבחון הסכם רשמי רחב יותר עם לבנון, ניתן גם לשקול בחיוב את התועלות שנלוות אליו.

מלבד זאת יש להמשיך בשיח עם האמריקנים והאירופים כדי שיתמכו בממשלת לבנון, יסייעו לה צבאית, ויעבירו לה אמצעים לפירוק חיזבאללה מנשקו. אף שהשגריר האמריקני תומס ברק הצהיר כי לא יחמשו את צבא לבנון לצורך משימה זו, ניכר כי האמריקנים החליטו בכל זאת לעזור בדרכים אחרות: מלבד סיוע ראשוני של כמה מיליוני דולרים לצורך רכש אמצעי תקשורת לצבא, באחרונה אישרה ארה"ב מענק על סך 230 מיליון דולר, שממנו יועברו 190 מיליון דולר לצבא עצמו.

עניין נוסף שניתן לקדם הוא הלחץ המתמשך לפירוק יוניפי"ל, אחרי שבמועצת הביטחון הוחלט להאריך את המנדט שלו בשנה נוספת, לכאורה בפעם האחרונה. מלבד היותו גורם "מפריע", אשר מעכב את פעילות צה"ל, יוניפי"ל גם לא משבש כלל כל ניסיון התעצמות של חיזבאללה ורק סופג

ממנו אש, והנוכחות שלו מזיקה יותר משהיא מועילה. ישראל, יחד עם ארה"ב, צריכות להמשיך בקו הפעולה הנוכחי ולהביא לסיום הפעילות שלו באזור.

תימן

המצב בשמחת תורה התשפ"ד: החות'ים הצטרפו למלחמת חרבות ברזל, לטענתם, במחאה על הפעילות הישראלית נגד הרצועה [?] וזאת אף שהכטב"מ הראשון וטילי השיוט שיצאו מתימן לעבר מדינת ישראל, מעט פחות משבועיים אחרי טבח חמאס בעוטף, שוגרו לפני הכניסה הקרקעית לעזה. עד סוף אותו חודש שיגרו המורדים השיעים טיל בליסטי ראשון לעבר מדינת ישראל, ועד סוף 2023 החלו גם לתקוף ספינות בים האדום ולחטוף אותן, תוך שהם מכריזים על מצור ימי נגדנו.

החות'ים צוידו היטב בידי האיראנים בטילים בליסטיים, כטב"מים מייצור עצמי, נשק קל ואף כלי טיס, כלי שיט ועוד, והחזיקו בניסיון בליסטי מהמלחמה שלהם באמירותים והסעודים. הם מבוססים היטב בבירה התימנית צנעא, ולפי שעה אין איום על שלטונם מצד הממשלה המוכרת על ידי הקהילה הבינלאומית בתימן.

המצב בשמחת תורה התשפ"ו: התימנים נכנסו למלחמת התשה מול ישראל, ועד הפסקת האש בעזה הוסיפו לשגר כטב"מים וטילים לעברנו. צה"ל הוכיח מנגד כי הוא מסוגל לפגוע בהם על אף המרחק הרב, וביצע סדרת תקיפות על מתקני אנרגיה, נמלי ים ואוויר, מפקדות ועוד. בתחילת המבצע באיראן ניסה צה"ל לסכל את הרמטכ"ל החות'י, ובהמשך הצליח לחסל חלק נכבד מהממשלה של ארגון הטרור השיעי, וגם סגר את החשבון עם הרמטכ"ל.

בתחילת השנה גם ארה"ב, בתחילת כהונתו של הנשיא החדש טראמפ, החליטה שעליה לטפל באיום החות'י נגד ספינות בים האדום. במשך חודשים אחדים תקף הצי האמריקני מאות מטרות בצנעא, והסב פגיעה ניכרת לחות'ים. במאי הכריז הנשיא על הסכם להפסקת אש מול הארגון השיעי, וכי החות'ים הסכימו להפסיק לתקוף ספינות בים האדום.

אך למרות כל הפגיעות במחבלים התימנים, ולמרות החיסול של מנהיגים בקרבם, הם ממשיכים לשגר לעבר ישראל טילים וכטב"מים, ובאחרונה אף חזרו לתקוף אוניות בים האדום. עם זאת, ההצלחה החות'ית נגד ישראל הייתה מוגבלת למדי: בסך הכול הצליחו לחדור את ההגנות של צה"ל פחות מעשרה כטב"מים, וכן טיל אחד שהתפוצץ בסמוך לנמל התעופה בן-גוריון. אזרח ישראלי אחד, יבגני פרדר, נהרג במתקפות החות'יות. הם רשמו הצלחה גדולה יותר בזירה הימית, כאשר הצליחו להטביע כמה ספינות ולחטוף אחת נוספת.

האתגרים שעומדים בפני ישראל

סימנים מרובים מעידים כי האיראנים מנסים לחמש את החות'ים, ואף לשגר לעברם אמצעים

נוספים, כולל כאלה שהם "שוברי שוויון". כמה משלוחים מסוג זה נתפסו בידי כוחות המתנגדים לחות'ים בשנה האחרונה, אך אין לדעת כמה מהם אכן הגיעו ליעדם. בנוסף, הממשלה התימנית בעדן דיווחה כי מידיעות מודיעיניות שברשותה עולה כי החות'ים מנסים לייצר נשק כימי, וכי הם ינסו להרכיב אותו על כטב"מים [2] סכנה שלא ניתן לזלזל בה.

נראה כי המורדים השיעים גם מתאמנים על פעילות צבאית קרקעית, ומכינים תוכניות לפלישה אפשרית לישראל, ככל הנראה דרך ירדן. עם זאת, בשלב הנוכחי לא מדובר ככל הנראה בתוכנית מבצעית שיש לחשוש ממנה, אף שבעבר גם דווח כי קבוצה קטנה של פעילים חות'ים הגיעו לסוריה במטרה לשגר משם מתקפות על צה"ל.

יותר מדאיג, אולי, הוא המהלך האיראני להקמת מפעלי טילים תת-קרקעיים מבוצרים בתימן, שינצלו את הידע האיראני לטובת ייצור מקומי של טילים בליסטיים וכטב"מים מתקדמים. משמעות הדבר היא ניתוק חלקי לכל הפחות של התלות החות'ית במשלוחים האיראניים, והגדלת כוח האש שלהם נגד ישראל באופן שלא יגביל אותם לירי תוך הקפדה על כלכלת חימושים.

החשש הוא שאיראן מנסה לבנות את החות'ים כארגון תואם חיזבאללה חדש, רחוק יותר ונגיש פחות לישראל, ועל בסיס לקחים שנלמדו מהמלחמות עם צה"ל בשנים האחרונות. יעדים מבוצרים בלב ההר, למשל, יקשו על צה"ל לחסל אותם בתקיפות מהאוויר, והאפשרות לשגר טילים מייצור עצמי תאפשר מלאי גדול יותר וירי מרובה בזמנית [2] שיכביד על מערכות ההגנה הישראליות ויעלה לצה"ל כסף רב שיצא על טילים מיירטים. פגיעה של טילים כאלה, אם ישוגרו במסות, כבר הוכיחה את קטלניותה במלחמה מול איראן, וישראל תבכר לא להתמודד עם שתי זירות במקביל שמשגרות לעברה טילים בליסטיים בו-זמנית.

מה ישראל יכולה לעשות

צה"ל הקים שתי יחידות באמ"ן למאבק בהתעצמות החות'ית, וזו מגמה חשובה שאין להרפות ממנה. במקביל אמ"ן הגביר הילוך בהכשרת חיילים לאיסוף מודיעין מול הזירה התימנית, כולל לימוד הלהג המקומי. את המאמצים הללו צריך לכוון לכמה אפיקים: ראשית, להמשך לימוד הקשרים בין טהרן לארגון המורדים השיעי, במטרה לחשוף ולסכל את המאמץ לחמש אותם, אך גם בשביל לחשוף את עומק היחסים ביניהם לבני בריתנו.

כמו כן, מודיעין כזה צריך לשמש אותנו לאיתור ידיעות על ניסיונות לפיתוח נשק "שובר שוויון", כולל נשק כימי וביולוגי, וכן למהלכי הסיכול של צה"ל נגד בכירי החות'ים. לבסוף, המודיעין יוכל לסייע לישראל ולבנות בריתה להדוף את המתקפות החות'יות על כלי שיט באזור הים האדום, וכן לשבש את האמצעים שמפעילים שם המורדים התימנים נגד נתיבי השיט. במקביל, ניתן אולי לחשוב על דרכים נוספות להגברת ההגנה הפיזית על הספינות, במטרה לנטרל את האיום החות'י עליהן ובה בעת לאפשר להן להפליג בנתיב זה לאזור הים התיכון.

יש לישראל מה לעשות גם בהגנה. אף שבינתיים הטיילים החות'יים לא הוכיחו יעילות או קטלניות

גבוהה, נראה שבאחרונה נכנסו לשימוש כמה סוגים חדשים של טילים, כולל כאלה בעלי ראש מתפצל. ישראל לא יכולה "להירדם בשמירה" בהקשר זה, ועליה לבחון כל העת את האיום החות'י ואת הדרכים המיטביות ליירט את הנשקים שמשוגרים לעברנו. בנוסף, כל התרעה על שיגור מתימן מאלצת כיום אזרחים בחלקים נרחבים של הארץ להיכנס למקלט, וטוב תעשה מערכת הביטחון אם תמצא דרך לדייק עוד יותר את ההתרעה לאזרחים, מבלי לקצר את הזמן שניתן להם להיכנס למרחבים מוגנים.

באחרונה, מתוך הבנה כי הטילים אינם מצליחים לפגוע ולאור הצלחות יחסיות דווקא בתחום כטב"מים, החלו החות'ים למקד את עיקר המאמצים שלהם בשיגור כלי הטיס הללו לשטח ישראל. עם זאת, למעט תקרית אחת הכטב"מים לא הוכיחו כי הם קטלניים יותר, וישראל הבהירה במבצע באיראן כי היא יודעת להתמודד היטב עם איום כזה. יש גם לזכור כי בשנים הקרובות, עם מבצע מערכות לייזר ליירוט, צפויה ההגנה הישראלית להשתפר מול כלי טיס אלה. יש לקדם את פריסת המערכות גם בדרום הארץ, ולבדוק כי הן מסוגלות להתמודד עם הכטב"מים החות'יים.

עבודה רבה עוד לפנינו

מבט על העסקה שנחתמה באחרונה עם חמאס עשוי לייאש ישראלים רבים, והכי קל להתאכזב לאור חוסר ההצלחה הישראלית להשמיד את ארגון הטרור מעזה. נוסף על כך ישנה תחושת החמצה מכך שהמשטר האיראני לא נפל, חיזבאללה עדיין קיים, המדינה הפלסטינית מקבלת תמיכה בינלאומית הולכת וגוברת, והחות'ים אינם מרפים. לכאורה זו תמונה עגומה למדי.

אך יכול להיות שגם אנו, כחברה וגם ההנהגה שלנו, הצבנו רף גבוה מדי למטרות שלנו בשנתיים האחרונות ² עיינו ערך "הניצחון המוחלט". האיום שלא טופל במשך שנים רבות אינו אגוז קל לפיצוח, וקשה לסיים את המלאכה נגדו בשנתיים. לכן לא מזיק להיזכר שבמהלך הזמן הזה עשינו הרבה מאוד נגד אויבינו. יש עוד עבודה רבה לפנינו, והחדשות הטובות הן שהרבה מאוד תלוי גם בנו.

ראש הממשלה נתניהו הצהיר השבוע בכנסת כי סיימנו שנתיים של מלחמה, וכעת אנו מסתכלים על השנים הבאות כשנים של שלום. אם אכן כך יהיה, זהו הזמן לנצל את המצב לקידום התדמית הישראלית בעולם, הקמת מערך הסברה מתפקד ויעיל, האצת מכירת הנשק הישראלי ועוד. ואם במקרה לא יפרוץ השלום המיוחל, תסריט סביר כשלעצמו, הצורך לדאוג לכך שחמאס, חיזבאללה, איראן והחות'ים לא יוכלו לאיים עלינו הוא המשימה העיקרית שמונחת לפתחנו. אסור לנו להירדם בשמירה ולזלזל בה, כי כבר ראינו את תוצאותיה הקשות של הזנחה כזו.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 20 באוקטובר, 2025.